

SISM2 UPDATE

The Project for Support for Improvement of School Management Phase-II

विशेषाङ्क/मंसिर २०७३

Special Issue/November 2016

यस अङ्क भित्र

पेज १-३: विद्यालय
व्यवस्थापन र
विपद् पूर्वतयारी
सम्बन्धी तालिम
सम्पन्न

पेज ३-४: जापानी शिक्षा
प्रणालीबाट हामीलाई
सन्देश

विद्यालय व्यवस्थापन र विपद् पूर्वतयारी सम्बन्धी तालिम सम्पन्न

सिसम२ को आयोजनामा २०७३ भाद्र २५ देखि आश्विन २ गतेसम्म जापानमा नौ दिने विद्यालय व्यवस्थापन र विपद् पूर्वतयारी सम्बन्धी तालिम (Counter Part Training) सम्पन्न भयो जसमा शिक्षा मन्त्रालय र मातहतका निकायहरूका नौ जना कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो । जापानका विद्यालयहरूमा समुदायको सहभागितामा गरिएको विपद् पूर्वतयारी बारे बुझ्ने र नेपालका विद्यालयहरूमा त्यहाँबाट सिकेका ज्ञानलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा विसुयोको प्रभाव तथा दिगोपनालाई बलियो बनाउनका लागि सिसम२ बाट गरिने राष्ट्रिय प्रवोधीकरणका बारेमा जापानका सम्बन्धित अधिकारी तथा जाइकाका कर्मचारीहरूसँग छलफल गर्ने तालिमका उद्देश्यहरू रहेका थिए ।

सो तालिमबाट प्राप्त अनुभव र सिकाइहरूका बारेमा केही सहभागीहरूको भावना/भनाइ समेटेर सिसम२ अपडेटको आठौँ अङ्कको साथमा यसलाई विशेषाङ्कको रूपमा प्रकाशन गरिएको छ ।

तालिमबाट भएका अनुभव र सिकाइ

नन्दलाल पौडेल
उपसचिव, शिक्षा मन्त्रालय

जापानमा सम्पन्न विद्यालय व्यवस्थापन र विपद् पूर्वतयारी सम्बन्धी तालिममा नेपालको तर्फबाट तत्कालीन शिक्षा विभागका निर्देशक देवकुमारी गुरागाईको नेतृत्वमा ९ जना कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो । यस तालिमबाट धेरै अनुभव र सिकाइहरू भएका छन् जुन तल उल्लेख गरिएको छ ।

१. शैक्षिक व्यवस्थापन

जापानको शिक्षा प्रणालीमा विद्यालय शिक्षामा ९ वर्षको अनिवार्य शिक्षा रहेको छ जसमा ६ वर्षको इलिमेन्ट्री स्कूल र ३ वर्षको जुनियर हाई स्कूलको व्यवस्था गरेको छ साथै ३ वर्षको सिनियर हाई स्कूल र ४ वर्षको उच्च शिक्षाको प्रावधान रहेको छ । त्यस्तै ६ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरूका लागि किन्डरगार्डेन, फरक क्षमता भएका बालबालिकाहरूका लागि विशेष आवश्यकता विद्यालय र जीवनपर्यन्त शिक्षाका लागि सामुदायिक केन्द्र, सामाजिक शिक्षा हल, पुस्तकालय, कला, स्थानीय इतिहास र सांस्कृतिक म्युजियम आदिको व्यवस्था छ । सिनियर हाई स्कूल पूरा गर्नेहरू विश्वविद्यालय, जुनियर कलेज, व्यावसायिक विद्यालयमा भर्ना हुने वा जागीरमा जाने व्यवस्था छ । विद्यालयहरू राष्ट्रिय, प्रिफेक्चरल र म्युनिसिपल तहमा सार्वजनिक र निजी गरी २ प्रकारका छन् । विद्यालयको प्रशासन र व्यवस्थापन गर्न छुट्टै प्रधानाध्यापकको (प्रअ) व्यवस्था रहेको छ ।

प्राथमिक तहमा विद्यार्थीको अभाव भएका तर निम्न माध्यमिक र माध्यमिक विद्यालयमा विद्यार्थीको संख्या राम्रो रहेका हाम्रा विद्यालयको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दा नेपालमा पनि नयाँ विद्यालय खोल्नुभन्दा विद्यार्थी संख्या नरहेका वा न्यून भएका माथिल्लो तहसम्म सञ्चालनमा रहेका विद्यालयका तल्ला तह आवश्यकताका आधारमा बेग्लै सञ्चालन गर्न सके उपलब्धिपूर्ण हुने सिकाइ भयो । छुट्टै प्रअको व्यवस्थाबाट विद्यालयको व्यवस्थापन र नियमनलाई व्यवस्थित बनाउन तथा शिक्षणलाई नियमित बनाउन सकिने अनुभव भयो । इलिमेन्ट्री तहमा नेपाल भन्दा २ लाख बढी विद्यार्थी रहेको जापानमा सोही तहमा सञ्चालित १३ हजार कम विद्यालय र २ लाख ३९ हजार बढी शिक्षक रहेका छन् । यसबाट विद्यालय संख्या बढाउनु भन्दा विद्यालयमा पर्याप्त शिक्षक व्यवस्था गर्न ध्यान दिनु

पर्ने सिकाइ भयो । अन्य कर्मचारीको भन्दा शिक्षकको तलवमान केही बढी रहेको र शिक्षकहरू विहानदेखि साँझसम्म विद्यालयमा नै व्यस्त रहने गरेको कारण शिक्षाको गुणस्तर राम्रो रहेको पाइयो । यसबाट राम्रो जनशक्ति अध्यापनका लागि आकर्षित हुने अवस्था हुँदो रहेछ । अनिवार्य रूपमा दैनिक पाठयोजना निर्माण र सोही आधारमा शिक्षण, शैक्षिक सामग्रीको नियमित प्रयोग, शिक्षणमा परियोजना कार्य र प्रयोगात्मक कार्यमा जोड, समुदाय र विद्यालयको घनिष्ट सम्बन्ध, सामाजिक कार्यमा विद्यालय, विद्यार्थी र शिक्षकको प्रत्यक्ष संलग्नता आदि अनुकरणीय पक्षहरू रहेछन् ।

२. शिक्षक तालिमको प्रवन्ध

जापानले शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि सेवाकालीन शिक्षक तालिमको प्रवन्ध गरेको छ । Off site Training (Off-JT), OJT र Self Development गरी ३ मोड्युलमा शिक्षक तालिमहरू सञ्चालन गर्ने कुरा Tokyo Metropolitan School Personnel In-Service Training Centre को प्रस्तुतिबाट यस कुराको जानकारी भयो । जेष्ठतामा आधारित, अनिवार्य तालिम, नेतृत्व विकास तालिम र विषयगत शैक्षिक मुद्दामा आधारित तालिमहरू जापानमा सञ्चालन हुँदै आएका छन् । शिक्षक लाईसेन्सका लागि तथा तह वृद्धिका लागि तालिम अनिवार्य रहेकोले सबै शिक्षकहरूले तालिम लिने पर्ने अवस्था त्यहाँ रहेको छ । प्रयोगलाई विशेष जोड दिइएको छ ।

Tokyo Metropolitan School Personnel In-Service Training Centre
का कर्मचारीसँग तालिमका सहभागीहरू

३. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा रोकथाम शिक्षा र व्यवस्थापन

सन १९९५ जनवरी १७ मा गएको Great Hanshin-Awaji Earthquake का असरहरू र त्यस पछिको पुनर्निर्माण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि भएका प्रयासहरूका बारेमा पनि तालिमबाट जानकारी भयो । सुरक्षा नक्सा निर्माण र सोही अनुसारको पुनर्निर्माण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण पूर्वतयारीले विपद्बाट हुनसक्ने क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न सकिने शिक्षा जापानको ह्योगो प्रिफेक्चरबाट सिक्न सकिन्छ । विद्यालयलाई Evacuation Centre तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण अभियन्ताका रूपमा स्थापित गर्न सकिने कुरा ह्योगो प्रिफेक्चर अन्तर्गतका Maiko High School ले शिक्षण शुरू गरेको Environment and Disaster Mitigation Course तथा Great Hanshin-Awaji Earthquake र Great East Japan Earthquake मा पुर्‍याएको सहयोग, चीनको सिचुआन प्रान्त, नेपालको महाभूकम्प लगायतका लागि गरेको सहयोगबाट स्पष्ट भयो । यसका साथै विपद् भएको स्थानमा सहयोगी क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने गरी HyogoPrefecture का विद्यालय कर्मचारीहरू मिलेर EARTH (Emergency And Rescue Team by school staff in Hyogo) स्थापना गरेको र त्यसले अनुसन्धान र योजना निर्माण, विद्यालय शिक्षा, विद्यालय खाजा, आवास सञ्चालन तथा मनोसामाजिक उपचार गरी ५ क्षेत्रमा काम गर्ने गरी समूह निर्माण गरेर प्राकृतिक विपद्को व्यवस्थापनका लागि सहयोग गरिरहेको छ । नेपालको सन्दर्भमा विद्यालय सुधार योजना (विसुयो) मा विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई महत्वका साथ समावेश गरी स्थानीय स्तरमा विविध क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरेर न्यूनीकरणका उपाय अपनाउन सकिन्छ ।

Great Hanshin-Awaji Earthquake ले गरेको विनासको नमूना प्रदर्शन

४. शैक्षिक नीति निर्माण प्रक्रिया

जापानमा शैक्षिक नीति अनुसन्धानका लागि स्वतन्त्र निकाय National Institute for Educational Policy Research (NIER) of Japan रहेको छ । यस संस्था अन्तर्गत 47 Prefectures, 20 Special Cities सहित ३०० Teachers' Faculty Development Centers रहेका छन् । ती संस्थाहरूमा शिक्षक शिक्षा, शिक्षक तालिम, विषय शिक्षा, परामर्श सेवा, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि तथा विशेष आवश्यकता शिक्षा, विभिन्न विषयमा सेमिनारहरू, अनुसन्धान क्रियाकलापहरू, मूल्याङ्कन कार्य आदि सञ्चालन हुन्छन् । सन् १९४९ मा स्थापना भई नीति अनुसन्धान र सुधारका प्रयासलाई जापानले सफलतापूर्वक अगाडि बढाएको सन्दर्भमा नेपालमा पनि शैक्षिक नीति अनुसन्धान र सिफारिसका लागि छुट्टै एक स्वतन्त्र निकायको आवश्यकता महसुस भयो ।

५. ऐतिहासिक अभिलेखन

शिक्षा, संस्कृति, खेलकूद, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय जापानको म्युजियम र The Great Hanshin-Awaji Earthquake Memorial, Disaster Reduction and Human Renovation Institution, Kobe को अवलोकन गर्ने अवसर प्राप्त भयो । ती स्थानहरूको अवलोकनबाट राष्ट्रले गरेका समयबद्ध प्रयासहरू र राष्ट्रमा घटेका महत्वपूर्ण घटनाहरूलाई जापानले विभिन्न तरिकाले अभिलेखन गरी राखेको रहेछ । ती २ म्युजियमको अवलोकनबाट जापानमा शिक्षाको विकास र त्यसका लागि के कस्ता प्रयासहरू भए भन्ने कुरा र महाभूकम्प, सुनामी, आँधीले के कस्ता क्षति पुर्‍याएको थियो र त्यसको कारण के हो भन्ने बारेमा स्पष्ट जानकारी पाउन सकिन्छ ।

६. शिक्षामा जाइकाको सहयोग र समन्वय

जाइकाले आफ्नो सहयोगको केन्द्र भागमा बालबालिकाको सिकाइमा निरन्तरतालाई राखेको छ । दिगो विकासका लक्ष्यहरू मध्ये लक्ष्य ४ गुणस्तरीय शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच पुऱ्याउन पूर्वप्राथमिकदेखि उच्च शिक्षा, साक्षरता तथा निरन्तर शिक्षा, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम, आपत्कालीन सहयोग, दीगो विकास आदिमा जाइकाको सहयोग प्राप्त हुन सक्दछ । सन् १९९० पछि १२० जना भन्दा बढी जापानी स्वयंसेवकहरू खटाएको, ९५०० विद्यालयका लागि विद्यालय निर्माण अनुदान प्रदान गरेको, समुदायमा आधारित वैकल्पिक शिक्षा लगायत अनौपचारिक र समाहित शिक्षामा सहयोग, विद्यालयमा आधारित व्यवस्थापन सहयोग, प्राविधिक समन्वय, विद्यालय नक्साङ्कनका लागि सहयोग, आपत्कालीन विद्यालय पुनर्निर्माण जस्ता सहयोग जाइका मार्फत जापान सरकारले उपलब्ध गराउँदै आएको छ ।

JICA HQ का कर्मचारीसँग तालिमका सहभागीहरू

हाल नेपालमा सिसम२ परियोजना मार्फत विद्यालय व्यवस्थापनमा सुधारका विविध पक्षहरूमा सहयोग प्राप्त भइरहेको छ । राम्रा नीति बनाउनु मात्र राम्रो काम होइन त्यसलाई व्यवहारमा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु महत्वपूर्ण पक्ष हो भने लगानीमा साभेदारी र समन्वय गर्नु अर्को पक्ष हो । समयको महत्वबोध र परिपालना, कडा मेहनत र कर्तव्यबोध, सुधारसम्भार र निर्माण प्रतिको प्रतिवद्धता जस्ता आधारभूत मानवीय मान्यताका साथै स्रोतको उचित बाँडफाँड र सदुपयोग एवम् विकासका गतिविधिमा स्थानीय समुदाय र सामाजिक संस्थाको ऐक्यवद्धता शिक्षा विकासका आधारस्तम्भ रहेछन् भन्ने कुराको सिकाइ यस तालिम कार्यक्रमको उपलब्धि हो ।

जापानी शिक्षा प्रणालीबाट हामीलाई सन्देश

शिवकुमार सापकोटा
उपनिर्देशक, शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र

शिक्षा मन्त्रालय तथा मातहतका निकायहरू सहभागी हाम्रो समूहलाई जाइकाको सहयोगमा भाद्र २५ देखि आश्विन २ सम्म ह्युगो प्रिफेक्चरको Board of Education, Disaster Reduction and Human Renovation Institution र Maiko High School, National Institute for Educational Policy and Research, Metropolitan School Personnel Training Center र JICA Head Quarter जस्ता निकायहरूको भ्रमणबाट जापानी शिक्षा प्रणाली अध्ययन र अवलोकन भ्रमणको प्रबन्ध मिलाइएको थियो ।

विभिन्न निकायहरूको स्थलगत भ्रमणका बेला तिनका गतिविधिहरूको सूक्ष्म अवलोकन गर्ने तथा प्रस्तुतीकरणमा सहभागी भई वितरण गरिएका लिखित तथा दस्तावेजहरू अध्ययन र अन्तरक्रिया गर्ने मौकासमेत हामीलाई प्राप्त भयो । विगत ६२ वर्षदेखि योजनाबद्ध शिक्षा विकासको अभियानमा लागेका हामी जस्ता शिक्षाकर्मीलाई विगतमा आफूले खासै सन्तोषजनक प्रगति गर्न नसकेकोमा पश्चाताप र ग्लानिवोधको बाबजूद हाम्रो शिक्षा प्रणालीको सुधारका लागि केही उपयोगी सिकाइ हासिल गर्न र संश्लेषण गर्ने अवसर प्राप्त भयो । जापानी शिक्षा व्यवस्थाबाट नेपाली शिक्षा व्यवस्थाको पुनःसंरचनाका लागि उपयोगी हुन सक्ने केही सन्देशहरू पछिल्ला अनुच्छेदहरूमा सारांशको रूपमा प्रस्तुत गरेको छु ।

विद्यालय विभाजन (School allocation) सम्बन्धमा: औचित्यपूर्ण सानो संख्याका विद्यालयमा धेरै विद्यार्थीहरू पढाउन सम्भव हुने रहेछ । यसो गर्दा शिक्षाको गुणस्तर उच्च राख्नका लागि स्रोतसाधन पर्याप्त पुऱ्याउन सम्भव हुने रहेछ । जापानमा प्राथमिक तहका ६७ लाख विद्यार्थीका लागि २१ हजार विद्यालयहरूले पुगेको छ भने नेपालमा ४५ लाख विद्यार्थीका लागि ३४ हजार विद्यालयहरू खोलिएका छन् । तसर्थ, राजनीतिक स्वार्थ वा यातायातको असुविधा वा भौगोलिक विकटताका कारण खोलिएका अनावश्यक विद्यालयहरूलाई व्यवस्थापन गरी उपलब्ध स्रोतसाधनको सदुपयोग गर्नु पर्ने आवश्यकता महसुस गरियो । विद्यालयको भौतिक एकाइका दृष्टिले तहगत रूपमा अगल-अलग विद्यालय सञ्चालन गर्दा प्रशस्त फाइदा पुग्ने देखियो । जापानमा प्राथमिक तह (१-६), जुनियर माध्यमिक तह (७-९) र माध्यमिक तह (१०-१२) का विद्यालय फरक-फरक स्थानमा सञ्चालन गरिन्छ जब कि हाम्रो व्यवस्थामा पूर्वप्रावि देखि उच्च माविसम्म एकीकृत विद्यालयका रूपमा एउटै छानामुनी सञ्चालन गरिन्छ । यसरी प्रत्येक तहको विद्यालय स्वतन्त्र रूपमा रहने व्यवस्थाले विद्यालय सेवाक्षेत्र नदोहोरिने, विद्यालयगत विद्यार्थी संख्या वितरणमा सन्तुलन रहने, विद्यालय शासनमा स्वायत्तता बृद्धि हुने, विद्यालय व्यवस्थापनमा छरितोपन आउने र विद्यालयको प्रकारगत हैसियतमा असमानता हट्ने जस्ता फाइदा पुगेको पाइयो । नेपालको सन्दर्भमा संघीय ढाँचाअनुरूप विद्यालयको संगठनात्मक स्वरूपमा पुनःसंरचना गर्दा यस्तो स्वतन्त्र विद्यालय अवस्थितिको (Level school unit) सिद्धान्त अवलम्बन गर्न सकिन्छ ।

तालिमका सहभागीहरू सामूहिक तस्विर खिचाउँदै

आधारभूत तहको शिक्षामा सरकारले पूर्ण दायित्व लिएर अन्य तहको शिक्षाका लागि निजीक्षेत्र तथा अभिभावकको योगदान परिचालन गर्नसक्ने शिक्षा प्रणालीले मात्र उत्कृष्ट नतिजा प्रदान गर्न सक्ने रहेछ । जापानमा इलिमेन्ट्री तह (१-६) अथवा अनिवार्य शिक्षा तहमा सरकारको पर्याप्त लगानीबाट उच्चगुणस्तर प्रदान गर्न सकेकाले अपवाद (१ प्रतिशत) बाहेक सम्पूर्ण अभिभावकले सरकारी विद्यालयमा नै आफ्ना छोराछोरी पढाउने प्रचलन रहेछ । अर्कातिर, हाईस्कूल (१०-१२) तहमा ३० प्रतिशत, विश्वविद्यालय तथा कलेज तहमा ७५ प्रतिशत र बालविकास अथवा पूर्वप्रावि तहमा ८० प्रतिशत विद्यार्थीहरू निजी शैक्षिक संस्थामा पढ्छन् । हाम्रो सन्दर्भमा प्राथमिक अथवा अनिवार्य शिक्षा तहमा १५ प्रतिशत अनि माध्यमिक तहमा ३५ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निजी विद्यालयमा अध्ययन गर्दछन् । पूर्वप्रावि तहलाई सरकारको दायित्वभित्र अथवा विद्यालय संरचनामा ल्याउने कानूनी प्रबन्ध हालैको शिक्षा ऐनले गरेको छ । अब हामीसँग विद्यालय शिक्षामा लगानी गर्ने कुनै औचित्यपूर्ण सिद्धान्त देखियो त ? रमाइलो विषय त यो पनि छ कि जापानमा विद्यार्थीको आर्थिक दायित्व कम गर्ने हेतुले निजी विद्यालयलाई सकभर चालू खर्च धान्न सक्ने गरी सरकारले अनुदान दिन्छ । यस बाहेक विद्यालयलाई ऋण योजनाबाट पनि समेटेको छ । तसर्थ, हाम्रो सरकारले पनि आधारभूत तहमा चाहिँ पर्याप्त लगानी गरी सबैलाई समान गुणस्तरको शिक्षा प्रदान गर्ने र अन्य तहमा भने सरकारको आर्थिक हैसियतभन्दा बाहिर निजी क्षेत्र वा अभिभावक स्वयंको लगानी आमन्त्रण गर्ने कानूनी मार्ग खुला गर्नुपर्ने आवश्यकता महसूस भएको छ ।

विद्यालयमा छुट्टै प्रअ पदको व्यवस्थाले विद्यालयको प्रशासकीय चुस्तता वृद्धि हुने तथा स्रोतसाधन एवम् जनशक्ति परिचालनमा प्रभावकारिता आउने कारणबाट शैक्षिक नतिजा उच्च कायम गर्ने काममा सघाउँदै आई रहेछ । जापानमा शिक्षाको तहअनुसारका विद्यालय अलग्गै हुने र त्यस्ता विद्यालयमा अलग्गै प्रअको व्यवस्था रहेको पाइयो । प्रअको नियुक्ति खुला प्रतियोगिताका आधारमा प्रिफेक्चर सरकारले गर्ने रहेछ । नेपालको सन्दर्भमा अब हामीले पनि विद्यालयको संख्या घटाएर सानो औचित्यपूर्ण बनाउने र प्रत्येक विद्यालयमा प्रशासनिक प्रमुखका रूपमा अलग्गै प्रअ पद सिर्जना गरी खुला प्रतिस्पर्धाबाट शिक्षक सेवा आयोगले छनौट गर्ने कानूनी प्रबन्ध गर्नु परेको छ । शिक्षकको शिक्षण अनुमतिपत्र नवीकरणको प्रावधानले शिक्षकमा निरन्तर अध्ययनशील रहने तथा पेशागत तालिमप्रतिको माग बढ्ने र कक्षा शिक्षणमा हमेशा सुधारका लक्षणहरू देखिने हुँदोरहेछ । जापानले सन् २००९ बाट शिक्षण लाईसेन्स नवीकरणको व्यवस्था गरेको छ । यस बाहेक राजनीतिक हस्तक्षेपमुक्त शिक्षक जमात तथा शिक्षा प्रशासन संसारकै उदाहरण बनेको रहेछ ।

रङ्गीन पाठ्यपुस्तक प्रदान गर्न सकेमा विद्यार्थीको पढाइप्रति अभिरुचि बृद्धि भइ विद्यालय शिक्षाको पहुँच र गुणस्तर बृद्धि गर्न सम्भव रहेछ । जापानमा मूलतः केन्द्रिकृत पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था रहेको पाइयो । अत्यन्तै रोचक तथा रङ्गीन चित्रसहितका व्यवहारिक तथा गुणस्तरीय पाठ्यपुस्तक समय मै सबै विद्यालयमा पुग्ने व्यवस्था मिलाइएको रहेछ । सरकारले सामुदायिक सिकाइ केन्द्र तयार गर्ने र प्रतिस्पर्धाका आधारमा छनौट गरिएका निजी छापाखानाहरूले छपाएर विद्यालयसम्म पुर्याउने जिम्मेवारी बहन गर्दा रहेछन् । हाम्रा सन्दर्भमा गुणस्तरिय पाठ्यपुस्तकको उत्पादन र वितरण कार्यप्रणालीमा गम्भिर समस्या हुनुको साथै स्रोत र साधनको सवालमा पनि अनावश्यक भ्रम फैलाइ व्यवस्थापकीय अक्षमतालाई ढाकछोप गर्ने प्रवृत्ति व्याप्त छ जसको निराकरणका लागि सक्षम नेतृत्वको छनौट पहिलो शर्त हो ।

भूकम्प लगायतका प्राकृतिक विपद् व्यवस्थापनका लागि विद्यालय शिक्षासँग आवद्ध गरी संस्थागत प्रयास गरेमा मात्र सफलता हासिल गर्न सकिने रहेछ । जापानमा खासगरी ह्युगो प्रिफेक्चरमा Maiko High School को माध्यमिक तहको पाठ्यक्रममा विपद् व्यवस्थापनको अलग्गै धारमा पठनपाठनको प्रबन्ध मिलाइएको छ । यस विद्यालयले योग्य तथा सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्ने मात्र नभई जनचेतना फैलाउने र विपद् बचाउ गर्ने मिसनका लागि साधन सीपयुक्त संगठित दस्ता Earth Member Force स्थापना गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समुदायमा परिचालन गर्ने गरेको पाइयो । तसर्थ, हामीले पनि मूलतः विपद्का दृष्टिले सम्भाव्य जिल्लाका सदरमुकाममा रहेको कुनै एउटा समृद्ध विद्यालयलाई Maiko माविको स्वरूपको रूपमा अवलम्बन गर्नु पर्दछ । जापानमा सन् १९९५ जनवरी १६ मा गएको शक्तिशाली भूकम्प (Magnitude-7.3 and intensity-7) लाई हालसम्मको अधिक क्षति पुर्‍याएको प्राकृतिक प्रकोप (Great Hanshin-Awaji) मानिन्छ ।

निष्कर्षका रूपमा शिक्षा विभागले २०६९ मा विसुयो निर्माण सहयोगी पुस्तिका जारी गरेर नेपालको विसुयो अभ्यासलाई आधुनिक युगमा प्रवेश गराएको छ । विभागको यस्तो प्रयासलाई बढावा गर्ने उद्देश्यले जाइकाले विसुयोका लागि सिसम परियोजना मार्फत सहयोग प्रदान गर्दै आएको यसको प्रतिफललाई सकारात्मक मान्दै आगामी दिनमा विसुयो कार्यान्वयनको विषयमा केन्द्रित सहायता परिचालन गर्न आवश्यक छ । अबको जापान सरकारको सहायता विसुयोका माध्यमबाट विद्यालय तहका सर्वाङ्गीण गतिविधिको सुधारमा केन्द्रिकृत गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

